

De omvang van de verborgen werkloosheid in de WAO

Nieuwe schattingen voor de periode 1968-1982

door Drs. F.A.J. van den Bosch en Drs. C. Petersen*

1. Inleiding

Algemeen wordt onderkend dat het huidige officieel geregistreeerde hoge aantal werkzoekenden nog een onderschatting is van het werkelijk aantal personen dat vanwege economische omstandigheden werkloos is.

Zo wordt geen rekening gehouden met het zo genoemde discouraged labor-effect en met de werkloosheid die schuil gaat in de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO).

Aangezien zowel voor economische analyses als voor de formulering van beleidsdoeleinden inzicht in de totale omvang van de werkloosheid relevant lijkt is in het onderstaande gepoogd inzicht te verschaffen in de omvang van één van deze componenten, namelijk de verborgen werkloosheid in de WAO. De analyse berust op de vergelijking van de ontwikkeling van het aantal jaarlijkse toekenningen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering in de private sector met het aantal jaarlijkse toekenningen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering in de collectieve sector.

Alvorens in § 5 nader op deze analyse in te gaan, wordt in de volgende paragraaf, na een beknopte schets van het institutionele kader, het verband tussen de rendementseis, de werkloosheid en arbeidsongeschiktheid in de private sector toegelicht.

Vervolgens worden in § 3 de voorwaarden voor het toekennen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering en in § 4 enkele voor de analyse relevante data besproken. Tenslotte volgt in § 6 een samenvatting en een projectie van de omvang van de verborgen werkloosheid in het WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand voor de periode 1980-1982.

* De auteurs zijn de heren A.J.T. van Breda, Drs. H. Bruinsma, Drs. H. Emanuel, Drs. Ph.R. de Jong en Drs. J.G. Veenbergen, erkentelijk voor commentaar op een concept van dit artikel. Dit artikel is een herziene versie van een artikel in *Economisch Statistische Berichten*, jaargang 65, pag. 52-58 (1980). De herziening heeft betrekking op een drietal elementen. Een meer verfijnde methode ter correctie van het verschil in wachttijd tussen WAO- en ABP-verzekerden. Daarnaast zijn de invalideringsfrequenties gecorrigeerd voor het verschil in gemiddelde leeftijd tussen de beide verzekerden populaties. Tenslotte heeft de analyse betrekking op de periode 1968-1979.

2. Verband tussen rendementseis, werkloosheid en arbeidsongeschiktheid in de private sector

Het Nederlandse sociale zekerheidsstelsel kent een aantal regelingen die een voorziening bieden tegen inkomensderving ten gevolge van ziekte of ongeval. Bij verzuim tot één jaar biedt de Ziektewet werknemers in de private of particuliere sector (in 1978 ca. 3,5 miln. verzekerden) een inkomensgarantie van 80 tot 100% van het loon. Indien het verzuim langer duurt dan één jaar treedt de WAO in werking, welke een maximum uitkering kent van 80% van het laatst verdiende loon.

Aan deze wet is geen maximum uitkeringsduur verbonden. De uitkering wordt slechts beëindigd in geval van herstel, overlijden of het bereiken van de 65-jarige leeftijd.

In het geval van verzuim van werknemers in dienst bij (semi) overheidsinstellingen, de zogenaamde collectieve sector (in 1979 ca. 900 000 verzekerden) vindt doorbetaling van salaris plaats. Indien echter komt vast te staan dat het verzuim van blijvende aard zal zijn, wordt in plaats van loondoorbetaling en invaliditeitspensioen toegekend door het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), welke maximaal circa 80% van het salaris bedraagt.

Daarnaast is in 1976 de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW) in werking getreden. Deze wet is een volksverzekering die ook aan niet-loontrekkenden een minimum-inkomensgarantie biedt indien de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan één jaar.

De WAO is de belangrijkste van bovengenoemde regelingen, gezien zijn aard, personen aan wie eenmaal een WAO-uitkering is toegekend zijn doorgaans blijvend aan de beroepsbevolking onttrokken, en omvang, zo bedroeg in 1979 het aantal uitkeringsmanjaren werkloosheid, en lasten, afgezien van de invoering van de AAW legde de WAO in 1979 beslag op circa 4,3% van het netto nationaal inkomen.

Maar nog belangrijker dan het huidige niveau van de omvang en de lasten van de WAO is de voortdurende stijging van het aantal WAO-ers, en daarmee van de lasten.

Vanaf de invoering op 1 juli 1967 heeft het aantal WAO-toekenningen een vrijwel ononderbroken stijging te zien gegeven. Bedroeg in 1968 het aantal WAO-toekenningen nog slechts circa 35 000, in 1979 was dit aantal opgelopen tot circa 75 000. Derhalve een stijging van gemiddeld (ruim) 7% per jaar. Aangezien het WAO-verzekerdenbestand in de beschouwde periode slechts marginaal is toegenomen, vertoont het aantal toekenningen gerelateerd aan het aantal verzekerden bijna dezelfde stijging. Tegelijkertijd is het aantal beëindigde WAO-uitkeringen, alhoewel ook stijgende sterk bij het aantal toekenningen achtergebleven.

Als gevolg hiervan is het WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand jaarlijks met circa 33 000 oegenomen.¹

Deze ontwikkeling resulteerde in circa 460 000 uitkeringsmanjaren WAO in 1979.² Naar verwachting zal deze explosieve groei zich ook in de komende jaren voortzetten.³

Omtrent de oorzaken van het onrustbarend toenemend aantal WAO-ers is weinig met zekerheid te zeggen. Duidelijk is echter, gezien de ontwikkeling van indicatoren van de objectieve gezondheidstoestand, dat de continue stijging van het aantal arbeidsongeschikten niet verklaard kan worden door een achteruitgang van de gezondheid van de bevolking.⁴ Daarentegen wordt veelal wel een verband verondersteld met de discrepantie tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt⁵, die samenhangt met de door het particulier bedrijfsleven gehanteerde rendementseis dat de marginale opbrengst van arbeid minimaal gelijk dient te zijn aan de marginale arbeidskosten.⁶

Als gevolg hiervan fungeert de WAO namelijk (mede) als een zowel voor werknemers, die bijvoorbeeld vanwege leeftijd en opleiding een slechte positie op de arbeidsmarkt innemen⁷, als voor werkgevers aantrekkelijke alternatieve werkloosheidsvoorziening. Aantrekkelijk voor de werkgevers omdat de afvloeiing via de WAO van minder produktieve werknemers relatief gemakkelijk is. Zo behoeft bijvoorbeeld geen ontslagvergunning te worden aangevraagd. Dit betreft voornamelijk oudere en lager geschoolde werknemers, die steeds minder kunnen voldoen aan de, vanwege de sinds het begin van de jaren zeventig stagnerende economische ontwikkeling, stringenter gehanteerde rendementseisen.

Ook de werknemer zal indien mogelijk de voorkeur aan een WAO-uitkering boven een werkloosheidsuitkering geven omdat de WAO-uitkering in het algemeen hoger is en omdat het ontvangen van een WAO-uitkering maatschappelijk meer aanvaard wordt dan het ontvangen van een werkloosheidsuitkering.⁸

Dat de WAO de functie van alternatieve werkloosheidsvoorziening kan vervullen hangt in de eerste plaats samen met de voor een WAO-uitkering lage vereiste minimale arbeidsongeschiktheidsgraad, welke slechts 15% bedraagt.⁹

Dit betekent dat het in principe bij een tamelijk geringe mate van fysiek of psychisch disfunctioneren, hetgeen overigens niet van wezenlijke invloed op het arbeidsvermogen hoeft te zijn, mogelijk is om aan te tonen dat aan de minimale arbeidsongeschiktheidseis wordt voldaan.

Daar bij het ouder worden de gezondheidstoestand doorgaans afneemt, zal het vooral voor oudere werknemers, die met ontslag bedreigd worden of reeds werkloos zijn, veelal niet moeilijk zijn om, overigens op strikt legale wijze, aan het toekenningscriterium voor de WAO te voldoen. Deze, in verhouding tot de voorloper van de WAO (de Invaliditeitswet) en tot andere landen¹⁰, lage minimale vereiste arbeidsongeschiktheidsgraad in combinatie met het befaamde artikel 21, lid 2a van de WAO, waarin bepaald wordt dat bij het vaststellen van de mate van arbeidsongeschiktheid waarop het uitkeringspercentage wordt gebaseerd, behalve de medisch vastgestelde arbeidsonge-

schiktheid ook de uit de handicap voortvloeiende verminderde kans op de arbeidsmarkt betrokken dient te worden, verklaart waarom de WAO mede de functie van een werkloosheidsvoorziening kan vervullen.

Het bovenstaande houdt in, dat de omvang en het verloop in de tijd van de officieel geregistreerde werkloosheid een onderschatting betekent van de werkelijke werkloosheid en dat de fixatie van zowel politici als economen op het officiële werkloosheidscijfer een miskenning betekent van de werkelijkheid.¹¹

Waarschijnlijk hangt dit samen met het ontbreken van enig kwantitatief inzicht in de omvang van dit verschijnsel. De oorzaak hiervan moet gezocht worden in de praktijk van de arbeidsongeschiktheidsschattingen. Het is namelijk niet bekend in hoeverre enerzijds de louter medisch vastgestelde mate van arbeidsongeschiktheid en anderzijds de verdiscontering van de werkgelegenheidssituatie bij het vaststellen van de arbeidsongeschiktheidsgraad een rol speelt.¹²

Dit verklaart ook waarom in de verschillende publicaties waarin het begrip 'verborgen werkloosheid in de WAO' gehanteerd wordt, kwantitatieve uitspraken over dit verschijnsel ontbreken.¹³

3. WAO-versus ABP-uitkeringscriteria

De leeftijdsgrens voor het toekennen van een invaliditeitspensioen is bij het ABP evenals bij de WAO maximaal 64 jaar. Geen van beide wetten kent een minimum leeftijdsgrens. Eveneens geldt voor beide wetten dat minimaal sprake moet zijn van een arbeidsongeschiktheid in medische zin van 15%. Bij het vaststellen van de *mate* van arbeidsongeschiktheid waarop de uitkering wordt gebaseerd, handelt het ABP overeenkomstig het in de inleiding genoemde artikel 21, lid 2a, WAO. Dat wil zeggen: 'dat de invaliditeitsgraad in een groot aantal gevallen op een aanzienlijk hoger percentage moest worden bepaald dan zuiver medisch gezien noodzakelijk was. Loon-, arbeidskundige en maatschappelijke factoren waren veelvuldig aanleiding het algemeen invaliditeitspercentage op 80 of meer te stellen'.¹⁴ Dit houdt in dat wanneer aan de eis van een medische arbeidsongeschiktheid van 15% is voldaan, bij het ABP hetzelfde mechanisme in werking treedt als bij de WAO. Vooruitlopend op het gestelde in § 5, is het echter zinvol om te benadrukken dat hiermee niet gezegd wil zijn, dat de factoren die leiden tot het aanvragen van een WAO-dan wel een ABP-uitkering volkomen identiek zijn.

De wijze van vaststellen van de hoogte van de uitkering in de WAO en ABP komt grotendeels overeen. In beide regelingen is de uitkering namelijk een van de mate van arbeidsongeschiktheid afhangend percentage van het loon.¹⁵ Vanwege de verdiscontering van andere dan medische factoren bij het vast-

stellen van de mate van arbeidsongeschiktheid bedraagt dit percentage in de meeste gevallen 80%, het maximum.

De periode die verstrijkt tussen de eerste ziektedag en het ingaan van een WAO- dan wel ABP-uitkering vormt het enige wezenlijke verschil tussen beide wetten. Bij de WAO is de periode vastgesteld op één jaar, gedurende welke een Ziektewet-uitkering wordt genoten. Bij het ABP wordt echter eerst een invaliditeitspensioen toegekend indien vaststaat dat de arbeidsongeschiktheid van blijvende aard is, hetgeen betekent dat bedoelde periode van geval tot geval kan verschillen.

4. Enkele statistische data betreffende WAO en ABP arbeidsongeschiktheidstoekenningen

Zoals reeds in de inleiding vermeld, is het aantal jaarlijkse WAO-toekenningen bijna voortdurend gestegen (zie tabel 1). Aan deze trend lijkt nog geen einde gekomen te zijn, want hoewel het aantal toekenningen in de jaren 1975-1977 vrijwel constant bleef, ligt het aantal toekenningen voor de jaren 1978 en 1979 weer beduidend hoger. De invalideringsfrequentie, het aantal toekenningen uitgedrukt als een percentage van het aantal verzekerde personen bedraagt in 1979 2,1%. Vergeleken met 1968, toen de invalideringsfrequentie 1,1% bedroeg, betekent dit een jaarlijkse gemiddelde stijging van 6%. Aangezien de kans op invalidering sterk blijkt samen te hangen met de leeftijd, zou deze stijging veroorzaakt kunnen zijn door een veroudering van het verzekerdenbestand.¹⁶

Nadere analyse leert echter, dat dit niet het geval is: in de eerste plaats omdat de gemiddelde leeftijd van de verzekerden in de beschouwde periode ongeveer constant is gebleven (zie tabel 2) en in de tweede plaats omdat de stijging van de invalideringsfrequenties zich in alle leeftijds categorieën heeft voorgedaan.

Opvallend is de gestage daling van de gemiddelde leeftijd van nieuwe WAO-toekenningen, een verschijnsel dat zich zowel bij mannen als vrouwen heeft voorgedaan. Waarschijnlijk is de voortdurend dalende leeftijd waarop men op de arbeidsmarkt nog een gunstige positie inneemt hier de oorzaak van. Voorts is van belang te constateren dat het percentage toekenningen in de arbeidsongeschiktheidsklasse 80-100% een stijgende tendens vertoont.

Ook het aantal toekenningen van een ABP-invaliditeitspensioen vertoont een stijgende lijn en wel van ca. 3400 in 1968, tot circa 10 300 in 1979 (zie tabel 1).

Dit is een jaarlijkse gemiddelde stijging van 11%. Aangezien het verzekerdenbestand in deze periode echter ook aanzienlijk is toegenomen, is de invalideringsfrequentie minder snel gestegen. In 1968 bedroeg de invalideringsfrequentie namelijk circa 0,5% en in 1979 circa 1,1%, derhalve een jaarlijkse gemiddelde stijging van 7%. Bij de interpretatie van deze cijfers

Tabel 1. Enkele kerngegevens van arbeidsongeschiktheidstoekenningen ingevolge de WAO en ABP (1968-1979)

Jaar	WAO-toekenningen				ABP-toekenningen			
	Aantal × 1000 personen	Invaliderings- frequentie	Gemiddelde leeftijd bij aanvang van de uitkering	Aandeel hoogste arbeidsonge- schiktheids- klasse (80-100%) %	Aantal × 1000 personen	Invaliderings- frequentie	Gemiddelde leeftijd bij aanvang van de uitkering	Aandeel hoogste arbeidsonge- schiktheids- klasse (80-100%) %
1968	35	1,1	49,6	79,0	3,4	0,5	-	-
1969	42	1,3	49,3	77,7	3,9	0,6	-	-
1970	48	1,5	49,2	78,8	3,9	0,6	54,9	91
1971	50	1,5	48,7	79,2	4,3	0,7	55,0	90
1972	54	1,7	48,4	82,0	5,3	0,8	55,3	94
1973	57	1,7	48,3	87,7 ²	6,9	0,9	54,8	91
1974	62	1,9	47,9	87,1	7,1	1,0	55,1	92
1975	70	2,1	47,7	86,9	7,5	1,0	55,3	93
1976	70	2,0	47,2	89,1	7,3	1,0 ⁵	55,1	92
1977	71	2,1	46,4	87,4	7,4	1,1 ⁵	55,5	93
1978	77 ¹	2,2	45,5	86,1	9,6	1,1	55,3	94
1979	75 ¹	2,1	45,1	85,9	10,3 ³	1,1	-	-
Bestand Ultimo 1979	458 ¹				43 ⁴			

Bron: Afgeleid uit gegevens in de jaarverslagen van de GMD (1968-1979) en AOF (1968-1975); Statistiek Pensioenen, 1970-1978, ABP; Invalideringsrisico van het overheidspersoneel periode 1971-1976, ABP; Jaarverslagen ABP 1968-1979.

1. Verstrekkt door de Sociale Verzekerings Raad.

2. De stijging in 1973 is het gevolg van een gewijzigde statistische procedure.

3. Geschat.

4. Verstrekkt door het ABP (het bestand heeft betrekking op 1978).

5. Gebaseerd op gecorrigeerd aantal toekenningen in verband met vertraging in de toekenningen wegens invoering AAW.

Tabel 2. De gemiddelde leeftijd in jaren van mannen en vrouwen van het WAO - respectievelijk ABP-verzekerdenbestand (1970, 1976)

	1970		1976	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
WAO	37,4	28,6	35,9	29,3
ABP	41,5	35,0	40,3	34,4

Bron: Afgeleid uit GMD-jaarverslagen en Statistiek Overheidspersoneel 1970-1976, ABP.

dient echter bedacht te worden dat vergelijking met de WAO niet zonder meer mogelijk is, omdat bij ABP-verzekerden de periode die verloopt tussen de eerste ziektedag en het moment van toekennen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering, de zo genoemde wachttijd, langer is dan bij WAO-verzekerden. In het onderstaande wordt hier nog op teruggekomen. Evenals bij de WAO-verzekerdenpopulatie is de gemiddelde leeftijd van de ABP-verzekerden opmerkelijk constant (zie tabel 2) en doet de stijging van de invalideringsfrequenties zich in alle leeftijdsgroepen voor. Terwijl bij de WAO de gemiddelde leeftijd van de toekenningen voortdurend afneemt, blijft de gemiddelde leeftijd van de ABP-toekenningen zich op hetzelfde niveau bewegen. Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat de stijging van de WAO-invalideringsfrequenties zich vooral in de jongere leeftijdsgroepen geconcentreerd heeft, en dat de stijging van de ABP-invalideringsfrequenties over alle leeftijdsgroepen verdeeld is.

5. Factoren die leiden tot arbeidsongeschikt worden

In de Verenigde Staten¹⁷ en Groot-Brittannië¹⁸ is onderzocht welke factoren invloed uitoefenen op het ook in die landen stijgend aantal (tijdelijk) arbeidsongeschikten. Hierbij is voor de Verenigde Staten, waar het arbeidsongeschiktheidsstelsel meer gelijkenis vertoont¹⁹ met de WAO dan het in het Britse onderzoek bestudeerde stelsel, een positief verband geconstateerd tussen de invalideringsfrequentie en de omvang van de werkloosheid. Zowel de Amerikaanse als de Britse studies konden geen duidelijk verband constateren tussen de hoogte van de invalideringsfrequentie en de relatieve hoogte van de uitkeringen. Deze studies gebruiken regressie analyse om een samenhang aan te tonen tussen de ontwikkeling van het aantal arbeidsongeschiktheidstoekenningen en andere, waaronder economische, factoren. De mate van samenhang is daarbij ondermeer gevoelig voor de variabelen die in het model worden opgenomen, de wijze waarop met de trend in de variabelen rekening wordt gehouden en een groot aantal andere econometrische proble-

men. Mede omdat voor de onderhavige probleemstelling een andere benaderingswijze openstond, berust de door ons gehanteerde methode op het vanuit een macro-economisch gezichtspunt vergelijkbaar maken van het arbeidsgeschied worden in de private en collectieve sector en op grond daarvan de door economische factoren geïntroduceerde arbeidsgeschiktheid in de private sector rechtstreeks te schatten. Hierop zal nu nader worden ingegaan. Tabel 1 laat zien dat zowel het aantal WAO- als ABP-toekenningen, absoluut en gerelateerd aan het verzekerdenbestand, evenals het aantal tijdelijk of blijvend arbeidsgeschikten in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, een forse stijging vertoont. Opmerkelijk is echter vooral dat de invalideringsfrequenties van de WAO aanzienlijk boven de invalideringsfrequenties van het ABP liggen.

Een gedeeltelijke verklaring voor dit niveauverschil vormt de langere wachttijd bij het ABP, als gevolg waarvan een aantal personen, zouden zij werkzaam zijn geweest in de private sector, wel een WAO-uitkering toegekend hadden gekregen, maar niet in aanmerking komen voor een ABP-invaliditeitspensioen, omdat bijvoorbeeld vaststaat dat de arbeidsgeschiktheid (nog) niet van blijvende aard (is) zal zijn.

De verschillende benaderingswijzen die open staan om voor dit verschil in wachttijd, en daarmee van toekenningscriterium, te corrigeren, wijzen erop dat de correctiefactor waarmee de ABP-invalideringsfrequenties opgehoogd dienen te worden circa 30% bedraagt.²⁰

Bij de verklaring van de voortdurende stijging van de invalideringsfrequenties alsmede van het opvallende niveauverschil tussen WAO- en ABP-invalideringsfrequenties is uitgegaan van een soortgelijke veronderstelling als waar de hierboven vermelde studies op zijn gebaseerd. Omdat ons onderzoek berust op een vergelijkende analyse van twee arbeidsgeschiktheidsregelingen, namelijk die van de private en van de collectieve sector, bevat het model waarmee de invalideringsfrequentie wordt verklaard evenwel een aantal nieuwe elementen. Hierdoor wordt het mogelijk een schatting te maken van de verborgen werkloosheid in de WAO. Verondersteld is hierbij, dat de invalideringsfrequentie een functie is van de volgende variabelen:

$$IV = f(x_1, x_2, x_3, x_4, x_5)$$

waarbij:

IV = invalideringsfrequentie

x_1 = gezondheidstoestand

x_2 = gezondheidsbeleving

x_3 = type werk

x_4 = economische factoren

x_5 = overige factoren (bijv. opleidingsniveau).

In het navolgende zal nader worden ingegaan op deze verklarende variabelen.

- Een verslechtering van de gezondheidstoestand zal de invalideringsfrequentie positief beïnvloeden. Indien de sterftkansen echter als een proxy voor de gezondheidstoestand worden genomen blijkt onder meer uit de per leeftijd en geslacht gestandaardiseerde sterftcijfers van de totale bevolking en uit de sterftcijfers van ABP-verzekerden afzonderlijk, dat eerder van een verbetering dan van een verslechtering van de gezondheidstoestand sprake is.²¹

Andere indicaties dat de stijging van de invaliditeitsfrequentie niet wordt veroorzaakt door een slechter wordende gezondheidstoestand zijn, dat naarmate het aantal WAO-toekenningen toeneemt de voor leeftijd gecorrigeerde sterftcijfers van nieuwe WAO-uitkeringsgerechtigden dalen²² en dat de sterftcijfers van ABP-invaliditeitspensioengerechtigden een dalende tendens laten zien.²³ Voorts konden geen aanwijzingen worden gevonden dat de in verhouding tot de ABP-verzekerden hoge invalideringsfrequenties van WAO-verzekerden veroorzaakt worden door een minder goede gezondheidstoestand van de WAO-verzekerden. Aangezien de gemiddelde leeftijd van ABP-verzekerden (zie tabel 2) zowel voor mannen als voor vrouwen, ongeveer vijf jaar hoger ligt dan bij WAO-verzekerden, zal, ervan uitgaande dat een stijgende leeftijd een negatieve invloed op de gezondheid uitoefent, het tegendeel eerder het geval zijn. In het kader van een vergelijkende analyse dient derhalve voor dit verschil in gemiddelde leeftijd gecorrigeerd te worden. Doordat gegevens over de leeftijdsspecifieke invalideringsfrequentie van zowel het WAO- als van het ABP-verzekerdenbestand beschikbaar zijn, kan voor het verschil in gemiddelde leeftijd worden gecorrigeerd door op de leeftijdsspecifieke invalideringsfrequenties van beide bestanden dezelfde leeftijdsverdeling (n.l. die van de WAO uit 1974) toe te passen, dat wil zeggen standaardisatie voor leeftijd.²⁴ De toegepaste correctiefactor voor het verschil in gemiddelde leeftijd bedraagt gemiddeld 30%. Met dit percentage is de (ongecorrigeerde) invalideringsfrequentie van het ABP verlaagd.

- Een tweede factor die waarschijnlijk een belangrijke rol speelt in het proces dat leidt tot het toekennen van een arbeidsongeschiktheidsuitkering is de gezondheidsbeleving. Hieronder wordt verstaan het geheel, aan verandering onderhevig zijnde patroon van normen en waarden inzake de persoonlijke en sociale aanvaardbaarheid van arbeidsverzuim. Dit begrip is moeilijk te operationaliseren, maar algemeen wordt aangenomen dat onder meer onder invloed van het feit dat het genieten van een uitkering minder stigmatiserend werkt, de normen ten aanzien van het zich als dan niet gerechtvaardigd voelen om een beroep op een arbeidsongeschiktheidsuitkering te doen verschuiven.²⁴

Dit houdt in dat de veranderende gezondheidsbeleving een verklaring kan

vormen voor de stijging van de invalideringsfrequenties. Aangezien gezondheidsbeleving een 'overall' maatschappelijk begrip is en zich niet direct beperkt tot bepaalde groeperingen, is het echter niet aannemelijk om te veronderstellen dat de gezondheidsbeleving een verklaring vormt voor het niveauverschil tussen de invalideringsfrequenties van de particuliere en collectieve sector.

- Aangezien het ene beroep slijtender is dan het andere vormt het type werk een bepalende factor voor de kans op arbeidsongeschikt worden. Data hierover van de WAO-verzekerden ontbreken vrijwel. Van de ABP-verzekerden zijn hieromtrent wel enige gegevens beschikbaar, die erop wijzen, dat de invaliditeitsfrequenties van de diverse functiegroepen wel verschillen, maar dat de verschillen aanzienlijk verminderen indien voor het verschil in leeftijdssamenstelling wordt gecorrigeerd.²⁵ Daar zich in de beschouwde periode geen belangrijke wijzigingen hebben voorgedaan in de verdeling naar beroepsgroepen van de respectievelijke verzekerdenpopulaties, vormt deze factor geen verklaring voor de stijging van de invalideringsfrequenties.

Het frequenter voorkomen onder WAO-verzekerden van slijtende beroepen als bijvoorbeeld bouwvakarbeiders, werknemers in de industrie, dan onder ABP-verzekerden zal een gedeeltelijke verklaring vormen voor het niveauverschil tussen de beide reeksen van invalideringsfrequenties. Op basis van verschillende gegevens is geschat dat deze factor voor circa 7% een verklaring vormt voor de geconstateerde verschillen.²⁶

- Zoals in § 2 reeds naar voren gebracht vormt de rendementseis in de particuliere sector en daarmee samenhangend de arbeidsmarktsituatie ook een, zij het kennelijk moeilijk te operationaliseren²⁷, verklarende variabele van de invalideringsfrequentie. De gedachtengang hierachter was dat veel werknemers met slechte werkgelegenheidsperspectieven – vanwege de in het particuliere bedrijfsleven gehanteerde rendementseis, – geneigd zullen zijn (hiertoe al of niet indirect gestimuleerd door de werkgever) zich door middel van een beroep op de WAO uit de arbeidsmarkt terug te trekken. Aangezien in de overheidssector rendementsoverwegingen bij het aanhouden van minder productief geworden werknemers, in tegenstelling tot de particuliere sector geen rol spelen, en de werkgelegenheid in deze sector zich nog voortdurend blijft uitbreiden, is het aannemelijk om te veronderstellen dat de economische factoren geen invloed uitoefenen op de invalideringsfrequentie van ABP-verzekerden.²⁸

Het voorgaande houdt in dat hiermee een belangrijke verklaring is gevonden voor het verschil in invalideringsfrequentie tussen werknemers in de particuliere sector enerzijds en werknemers in de collectieve sector anderzijds.

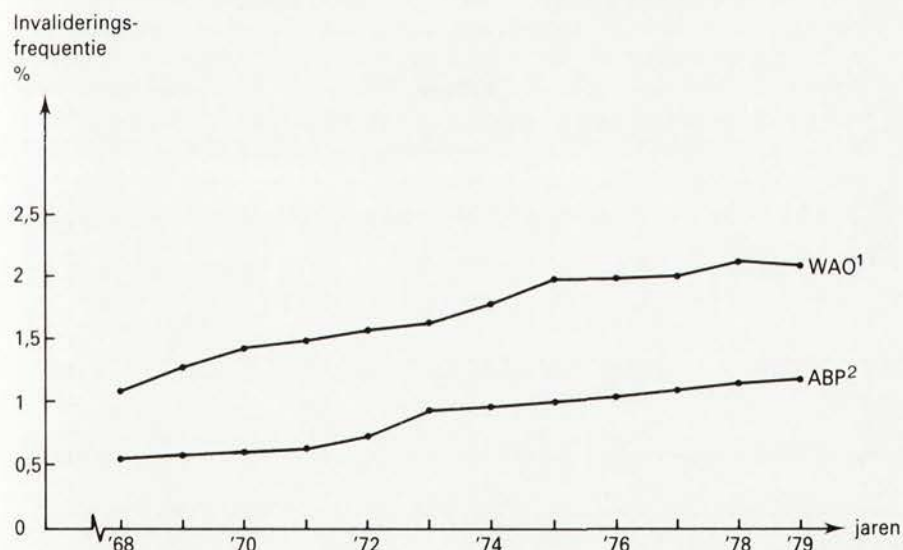
- De beschikbaar staande data duiden er niet op dat de overige factoren een significante verklaring vormen voor hetzij de stijging in de tijd van de invalideringsfrequenties, hetzij het niveauverschil van de invaliderings-

frequentie tussen WAO- dan wel ABP-verzekerden. Zo zijn de uitkeringsvoorwaarden in de beschouwde periode niet essentieel veranderd en is het gemiddelde opleidingsniveau eerder toe- dan afgenomen.

Resumerend kan gesteld worden dat op basis van een aantal veronderstellingen uit het voorgaande volgt dat uitsluitend de veranderde gezondheidsbeleving van invloed is op de trendmatige stijging van zowel WAO- als ABP-invalideringsfrequenties. Het niveauverschil in invalideringsfrequenties tussen WAO- en ABP-verzekerden kan verklaard worden door de verschillende economische criteria tussen de particuliere en collectieve sector (inzake het in dienst houden van werknemers en door het verschil in beroepssamenstelling.) Uit deze conclusie volgt dat het, aangezien de invloed van de verschillende beroepssamenstelling op de invalideringsfrequentie traceerbaar is, mogelijk is een tentatieve schatting te maken van de invloed van de economische factoren op de invalideringsfrequentie van WAO-verzekerden.

Het verschil van de voor beroepssamenstelling gecorrigeerde WAO-invalideringsfrequenties met de voor het verschil in wachttijd en in gemiddelde leeftijd gecorrigeerde ABP-invalideringsfrequenties levert namelijk dat deel van de WAO-toekenningen op dat kan worden toegeschreven aan het hantieren van een rendementscriterium in de particuliere sector en de arbeidsmarktsituatie (zie grafiek 1).²⁹

Grafiek 1. Invalideringsfrequentie van WAO- resp. ABP-verzekerden (1968-1979)

1. Gecorrigeerd voor de invloed van het verschil in beroepssamenstelling.
2. Gecorrigeerd voor de langere wachttijd ten opzichte van de WAO.

De bevinding dat in de beschouwde periode het verschil tussen de gecorrigeerde invalideringsfrequenties duidelijk is toegenomen, is hierbij in overeenstemming met de zowel trendmatig verslechterende rendementspositie van de particuliere sector als de stijgende werkloosheid. De verslechterende rendementspositie blijkt macro-economisch uit de in deze periode voortduurende stijging van de arbeidsinkomensquote. In de tweede helft van de jaren zestig (1968-1970) nam de werkloosheid, hoewel ten opzichte van de eraan voorafgaande periode op een hoog niveau blijvend, enigszins af. Dit wijst erop, dat zelfs bij een zich gunstiger ontwikkelende arbeidsmarktsituatie het in de particuliere sector gehanteerde rendementscriterium een verklaring vormt voor het verschil in invalideringsfrequenties tussen de private en collectieve sector.

Met behulp van het verschil tussen de gecorrigeerde invalideringsfrequenties kan jaarlijks de component verborgen werkloosheid in de WAO-instream worden bepaald. Onder de veronderstelling dat het verborgen werkloosheidsbestand in de WAO hetzelfde beëindigingspatroon volgt als het totale WAO-bestand³⁰, kan per jaar de totale omvang van de verborgen werkloosheid in de WAO berekend worden (zie tabel 3).³¹

Tabel 3. Ontwikkeling van de verborgen werkloosheid in de WAO in de jaren 1968-1979

Jaar	Verborgen werkloosheid in het WAO-uitkerings- gerechtigdenbestand ¹	Totaal WAO-uitkerings- gerechtigdenbestand	$\frac{(1)}{(2)} \times 100$
	(1)	(2)	(3)
	× 1000 manjaar	× 1000 manjaar	%
1968	10	159	6
1969	30	179	17
1970	50	205	24
1971	60	226	27
1972	80	249	32
1973	100	273	37
1974	110	299	37
1975	130	331	39
1976	150	364	41
1977	160	392	41
1978	180	420	43
1979	190	458	42

Bron: Kolom (2): afgeleid uit jaarverslagen AOF 1968-1975 en gegevens verstrekt door de Sociale Verzekeringsraad.

1. De resultaten van de berekeningen zijn afgerond op 10 000 manjaar.

OMVANG VERBORGEN WERKLOOSHEID IN DE WAO

Uit deze tabel blijkt dat de omvang van de verborgen werkloosheid zowel absoluut, als uitgedrukt in een percentage van het totale WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand, toeneemt.

Teneinde een indruk te geven van het belang van de verborgen werkloosheid in de WAO in verhouding tot de geregistreeerde werkloosheid zijn in tabel 4 beide reeksen vanaf 1968 gepresenteerd. Uit deze tabel blijkt dat de verborgen werkloosheid ook in relatie tot de geregistreeerde werkloosheid een in belang toenemend verschijnsel is.

Zo bedraagt de omvang van de verborgen werkloosheid in het WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand in 1979, op grond van de hierboven uiteengezette analyse, circa 190 000 manjaar³² en is daarmee bijna van eenzelfde omvang als de officieel geregistreeerde werkloosheid in 1979 van 210 000 manjaar. Dit betekent, dat het officiële werkloosheidspercentage in toenemende mate een *onderschatting* vormt van de feitelijk optredende ontwikkeling.³³ Zo bedraagt het officiële werkloosheidspercentage in 1979 5%, terwijl het werkloosheidspercentage voor dat jaar inclusief de verborgen werkloosheid in de WAO uitkomt op 9,5%, bijna het dubbele!

Tabel 4. Officieel geregistreeerde werkloosheid en verborgen werkloosheid in de WAO in de jaren 1968-1979

Jaar	Verborgen werkloosheid in het WAO-uitkerings- gerechtigdenbestand	Officieel geregistreeerde werkloosheid	Totaal (1) + (2)	(3) als percentage van de afhankelijke beroepsbevolking
	(1)	(2)	(3)	(4)
	× 1000 manjaar	× 1000 manjaar	× 1000 manjaar	%
1968	10	72	82	2,2
1969	30	53	83	2,2
1970	50	47	97	2,4
1971	60	62	122	3,1
1972	80	108	188	4,6
1973	100	110	210	5,2
1974	110	135	245	6,0
1975	130	196	326	7,8
1976	150	211	361	8,6
1977	160	204	364	8,8
1978	180	206	386	9,1
1979	190	210	400	9,5

Bron: Kolom (2): Nationale Rekeningen 1974, en 1979.

Inzake de betrouwbaarheid van de gepresenteerde schattingen van de verborgen werkloosheid in het WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand kan worden gewezen op de invloed die de correctiefactor inzake het verschil in wachttijd bij de ABP-verzekerden ten opzichte van de WAO-verzekerden op de resultaten uitoefent. De gevoeligheid van de uiteindelijke resultaten voor veranderingen in deze correctiefactor is daartoe onderzocht. Daarbij is berekend, dat indien de door ons gehanteerde waarde van deze correctiefactor een overschatting (respectievelijke onderschatting) van 25% betekenen, dit zou leiden tot een omvang van de verborgen werkloosheid in de WAO die circa 8% hoger (respectievelijk lager) ligt.³⁴

Een tweede factor die tot een onderschatting leidt van de uitkomsten is gelegen in het feit dat in een onbekend aantal gevallen bij het ABP, blijkens een geciteerde in § 3, ook andere dan medische factoren een rol kunnen spelen bij het vaststellen van de mate van arbeidsongeschiktheid, met andere woorden, dat ook onder ABP-invaliditeitspensioengerechtigden een component verborgen werkloosheid verscholen is.

6. Samenvatting en projectie

Alhoewel sinds enige tijd getracht wordt meer inzicht te krijgen in de omvang van de, in veel publikaties aangestipte, verborgen werkloosheid in de WAO, ontbreekt op het ogenblik nog elk inzicht in de omvang en in het verloop in de tijd van dit verschijnsel.

Om toch enig inzicht te verwerven in dit zo belangrijke verschijnsel is in het bovenstaande gepoogd middels een vergelijkende analyse de jaarlijkse instroom in de WAO te splitsen in een component waaraan gezondheidsoorzaken en in een component waaraan economische factoren ten grondslag liggen.

Bij deze analyse is gebruik gemaakt van de veronderstelling dat de ABP-invalideringsfrequenties een goede benadering vormen van de medisch en – vanwege de zich wijzigende opvattingen inzake de gezondheidsbeleving – maatschappelijk gezien normaal te achten invalideringsfrequenties, indien de besproken economische factoren geen rol zouden spelen.

Teneinde het cumulatieve aspect van de jaarlijks in het bestand WAO-uitkeringsgerechtigden opgenomen nieuwe verborgen werkloosheid te benadrukken zijn in tabel 5 de resultaten van een projectie voor de jaren 1980-1982 vermeld.

Deze projecties zijn gebaseerd op de aanname dat voor de jaren 1980-1982 de invalideringsfrequenties op het niveau van 1979 blijven en een constant WAO-verzekerdenbestand. Desondanks neemt de verborgen werkloosheid in de WAO jaarlijks met circa 10 000 manjaren toe.

OMVANG VERBORGEN WERKLOOSHEID IN DE WAO

Tabel 5. Projectie van de omvang van de verborgen werkloosheid in het WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand (1980-1982)

Jaar	Verborgen werkloosheid in het WAO-uitkeringsgerechtigdenbestand × 1000 manjaar*
1980	200
1981	210
1982	220

* De resultaten van de berekeningen zijn afgerond op 10 000 manjaar.

In het bovenstaande is een nieuwe analyse methodiek ontwikkeld, waarmee de omvang van de verborgen werkloosheid in de arbeidsongeschiktheidsverzekering van de private sector (WAO) vanuit macro-economisch gezichtspunt voor de periode 1968-1979 is geschat. Hieruit kan worden geconcludeerd, dat het arbeidsongeschikt worden in belangrijke mate door economische factoren wordt bepaald.

Noten

1. Bron: Jaarverslagen Arbeidsongeschiktheidsfonds (AOF), 1968-1975 en gegevens verstrekt door de Sociale Verzekerings Raad.
2. Niet gecorrigeerd voor de mate van arbeidsongeschikt.
3. Zie C. Petersen: 'Twintig jaar arbeidsongeschiktheidslasten', Economische Statistische Berichten (ESB), pag. 652-656, 1978 en Sociale meerjarenramingen 1981, bijlage van de begroting 1981 van het ministerie van Sociale Zaken.
4. Getuige bijvoorbeeld de ontwikkeling van de voor leeftijd en geslachtgestandaardiseerde sterftecijfers (zie o.a. Statistisch Zakboek, CBS).
5. Zie bijvoorbeeld 'Maken wij er werk van', 1977, Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid (WRR), pag. 29; L. Lamers, 'Mogelijkheden voor een volumebeleid in de sociale zekerheid', Openbare uitgaven, februari 1978, pag. 3; M.E. Lando: 'The effect of unemployment on applications for disability insurance', Proceedings of the American Statistical Association, Business and Economic statistics section, 1974, pag. 438-442.
6. Zie bijvoorbeeld ook: B.M.S. v. Praag en V. Halverstadt: 'Towards an economic theory of disability to work: a first approach', in: K.W. Roskamp (e.d.): 'Proceedings of the 34th Congress of the International Institute of Public Finance, Hamburg, 1978', Parijs, 1980.
7. Zie bijvoorbeeld ook de in 'Maken wij er werk van' geconstateerde samenhang tussen leeftijd, opleidingsniveau en arbeidsparticipatie, en: N.H. Douben en M. Herweijer: 'Arbeidsmarkt, werkloosheid en arbeidsongeschiktheid', Maandschrift Economie, nr. 7/8, 1979, pag. 309-320.
8. Zie WRR, t.a.p. 1977, pag. 81-82. |.
9. Bij de AAW, de volksverzekering tegen arbeidsongeschiktheid, is dit percentage hoger, namelijk op 25% gesteld.
10. De invaliditeitswet kende het verlies van 1/3 van de verdien capaciteit als minimum toelatingscriterium. In andere landen zoals Frankrijk en West-Duitsland geldt een minimumverlies van verdien capaciteit van respectievelijk 67 en 50%.
11. Een andere reden waarom de officieel geregistreerde werkloosheid een onderschatting van de werkelijke werkloosheid is, vloeit voort uit het in de inleiding genoemde zogenaamd discouraged labor effect.
12. Vanaf 1978 worden voor nieuwe WAO aanvragen beneden de 35 jaar wel zogenaamde dubbele schattingen door de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD) verricht. Deze categorie betreft echter slechts circa 20% van het totaal aantal toekenningen. Zie ook Bestek '81, pag. 188.
13. Zie bijvoorbeeld: Centraal Economisch Plan 1979, CPB, pag. 277; Jaarverslag GMD 1977, pag. 211; WRR t.a.p. 1977, pag. 29; Advies over verbetering van de werkgelegenheidskansen van ouder wordende werknemers, SER 1977, pag. 7-8; Bestek '81, pag. 188.
14. ABP-Jaarverslag 1971, pg. 47. Dit is mogelijk in tegenstelling met hetgeen in het Jaarverslag 1977 op pag. 168 wordt vermeld.
15. Enkele voor de onderhavige analyse verder niet relevante verschillen zijn, de wijze van vaststelling van het referentie-inkomen en het ontbreken van een maximum uitkeringsgrens in het ABP.
16. Zo leert een regressieanalyse op de invalideringsfrequentie als afhankelijke variabele en leeftijd als onafhankelijke variabele op de in het GMD-Jaarverslag 1976 (tabel 15) vermelde invalideringsfrequentie per 5-jaars-leeftijdsgroepen, dat ruim 80% van de standaard deviatie van de invalideringskans door de leeftijd wordt verklaard. Zie voor een eerste aanzet tot kwantificering van het verband tussen leeftijd en arbeidsongeschiktheid: F.A.J. van den Bosch & C. Petersen: 'Hidden Unemployment and Disability', Institute for Economic Research, Discussion Paper 7913/G, Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam, 1979.
17. Lando, M.E.: 'The effect of unemployment on application for disability insurance', op cit. Hambor J.C.: 'Unemployment and disability: an econometric analyses with time series

- data', US Department of Health, Education, and Welfare; Social Security Administration, Office of research and Statistics, Staff paper, nr. 20, 1975.
18. Doherty N.A.: 'National Insurance and absence from work', *The Economic Journal*, vol. 89, 1979, p. 50-65.
 19. Zie: 'Social Security Programs Throughout the World', 1979 US Social Security Administration, Department of Health and Human Services, Washington, 1980.
 20. De basisgedachte achter deze correctiefactor (aangeduid met 'correctiefactor voor verschil in wachttijd') is te corrigeren voor het feit, dat bij de WAO-toekenningen sprake is van zowel tijdelijke als blijvende arbeidsongeschiktheid, terwijl de ABP-toekenningen vrijwel uitsluitend op blijvende arbeidsongeschiktheid betrekking hebben. Door ons is daartoe een schatting gemaakt van dat gedeelte van de invalideringsfrequentie van de WAO, dat betrekking heeft op toekenningen die indien de betrokkene ABP verzekerd zou zijn, dit niet tot een toekenning van een ABP invaliditeitspensioen aanleiding zou hebben gegeven (i. v. m. de tijdelijkheid van de arbeidsongeschiktheid). Deze schatting berust op de som van drie beëindigingspercentages (ontleend aan de GMD en de AOF jaarverslagen) namelijk de beëindigingen wegens herstel binnen 5 jaar, de beëindigingen wegens het bereiken van de 65-jarige leeftijd binnen 1 jaar en de beëindigingen wegens overlijden binnen 1 jaar. Met betrekking tot de laatste twee beëindigingsredenen is er vanuit gegaan dat het verschil in wachttijd tussen ABP- en WAO-verzekerden gemiddeld 1 à 1½ jaar bedraagt. In verband met de hierboven beschreven correctie is de (ongecorrigeerde) invalideringsfrequentie van het ABP met 30% opgehoogd, waardoor deze vergelijkbaar wordt met de invalideringsfrequentie van de WAO, ceteris paribus de overige factoren die de vergelijkbaarheid mede beïnvloeden. Tenslotte zij opgemerkt, dat de hier gebezigde waarde van de correctiefactor voor verschil in wachttijd gebaseerd is op een meer verfijnde analyse en daardoor enigszins afwijkt van die gehanteerd in het oorspronkelijke artikel.
 21. Zie onder meer het Statistisch Zakboek, CBS. Er zijn geen belangrijke verschillen waar te nemen in de sterftekansen van de ABP-verzekerden voor 1969 en de meest recente data (1971-'74). Zie de 15e en 16e Wetenschappelijke Balans van het ABP (resp. pag. 23 en pag. 21).
 22. Zie de bijlage van H.G. Hilverink in deze uitgave voor Sociale Geneeskunde, pag. 621-626, 1978.
 23. Zie de 16e Wetenschappelijke Balans van het ABP pag. 18. De daling (voor de meest recente periode '71-'74) bij de mannen in de leeftijdsgroep 55-64 jaar is statistisch significant, bij de vrouwen uit dezelfde leeftijdsgroep is geen significante wijziging in de sterftekansen waar te nemen (Een zelfde ontwikkeling is waar te nemen in de Verenigde Staten, zie M.E. Lando; op cit. pag. 439).
 24. In de oorspronkelijke versie van dit artikel, zoals gepubliceerd in ESB, pag. 52-58, 1980, was niet gecorrigeerd voor het verschil in gemiddelde leeftijd tussen de particuliere en de collectieve sector. Terzijde zij opgemerkt dat hier is afgezien van een correctie voor het verschil in man-vrouw verdeling tussen beide sectoren, daar deze niet beduidend van elkaar verschillen.
 25. Zie 'Invalideringsrisico van het overheidspersoneel periode 1971-1976', ABP 1978. Op grond hiervan kan worden berekend, dat in 1974 de variatie coëfficiënt van de invalideringsfrequenties voor mannen van de functiegroepen administratief, niet-administratief en technisch personeel (samen ca. 70% van het verzekerde bestand mannen) 30% bedraagt. Indien met de invloed van de leeftijd wordt rekening gehouden, neemt de variatiecoëfficiënt echter sterk af. Zo wordt de variatiecoëfficiënt in de leeftijdsgroep 60-65 jaar gelijk aan 17%. Zie F.A.J. van den Bosch & C. Petersen, op.cit., 1979, pag. 30-33.
 26. Deze schatting berust op een onderzoek naar de invalideringsfrequenties van de Ongevalwet en de Land- en Tuinbouwongevallenwet over de periode 1955-1966. Verondersteld is daarbij, op grond van een analyse van de aard van de letsels c.q. beroepsziekten die tot de zogenaamde blijvende renten hebben geleid, dat deze invalideringsfrequenties een schatting vormen van de typisch beroepsgebonden arbeidsongeschiktheidsorzaken (anders dan

op psychische gronden). Deze invalideringsfrequenties namen in de beschouwde periode vrijwel constant een waarde aan van 0,05%. De invalideringsfrequenties van de WAO zijn met dit percentage verminderd. Een gevoeligheidsanalyse heeft uitgewezen, dat een onderschatting (respectievelijk overschatting) van 50% van de gebruikte correctiefactor leidt tot een overschatting (respectievelijk onderschatting) van circa 4% van de berekende uitkomsten voor 1978. Zie voor een nadere uiteenzetting: F.A.J. van den Bosch & C. Petersen, op.cit., 1979, pag. 37-39 en pag. 70-74.

27. Zie bijvoorbeeld H.G. Hilverink, t.a.p. en E.W. Bax, Th.W. de Boer en K. Sterrenburg, 'Arbeidsmarkt en arbeidsongeschiktheid', in ESB, 13 juni 1979.
28. Gezien de aard van de werkzaamheden, produktie van (semi-) collectieve goederen, is voor werknemers in de collectieve sector doorgaans moeilijk een rendementscriterium vast te stellen. Indien het evenwel toch mogelijk zou zijn op enigerlei wijze een rendementscriterium op te stellen, zou voorzover niet alle werknemers in deze sector hieraan voldoen, hier van 'verborgen werkgelegenheid' gesproken kunnen worden. Zie in dit verband ook: F.A.J. van den Bosch & Petersen, 'Naschrift', ESB pag. 379-380, 1980.
29. Een voorlopig resultaat van de schatting van het model waarmee de gecorrigeerde invalideringsfrequentie in de particuliere sector wordt verklaard luidt voor de periode 1968-1979:

$$IV(WAO) = 0,77 (IV(ABP) - 0,04 \cdot X_4 + 1,54; R^2 = 0,91 \text{ (onder de coëfficiënten de } t\text{-waarden)}$$

$$(3,97) \quad (-3,84) \quad (5,30); DW = 2,16$$

De gecorrigeerde invalideringsfrequentie van het ABP is daarbij gebruikt als proxy variabele voor de variabelen X_1 en X_2 ; als proxy variabele voor de invloed van de economische factoren is de overige inkomensquote (één minus de arbeidsinkomensquote) genomen.

30. Het herstelpercentage zal waarschijnlijk boven, doch het overlijdenspercentage onder het gemiddelde liggen. Indien de jaarlijkse beëindigingspercentages (het quotiënt van de beëindigingen in jaar t) van een jaargang en het oorspronkelijke aantal toekenningen van die jaargang) een onderschatting (resp. overschatting) van 10% vormen van de gehanteerde percentages, dan leidt dat tot een overschatting (resp. onderschatting) van de berekende uitkomsten voor 1978 van circa 6%.
31. De toegepaste berekeningstechniek kan aan de hand van het volgende model kort worden toegelicht. Het algebraïsche verschil tussen de (voor het verschil in beroepssamenstelling) gecorrigeerde invalideringsfrequentie van de WAO en de (voor het verschil in wachttijd en in gemiddelde leeftijd) gecorrigeerde invalideringsfrequentie van het ABP wordt aangeduid met ΔIV^c . Het aantal toekenningen met het karakter van verborgen werkloosheid (TVW) in jaar t wordt bepaald als het produkt van ΔIV^c en het gemiddelde bestand WAO-verzekerden uit het vorige jaar (VB_{t-1}). Het gecumuleerde beëindigingspercentage van de toekenningen uit jaar t ($t = 1968, \dots, 1979$) na i jaar ($i = 0, 1, 2, \dots$), uitgedrukt als een fractie van de toekenningen uit jaar t , wordt aangegeven met α_i (α_i berekend op grond van gegevens in de jaarverslagen AOF 1968-1975). Het aantal toekenningen met het karakter van verborgen werkloosheid uit jaar t in jaar i , gecorrigeerd voor de beëindigingen, bedraagt dan: $TVW_{t,i} = \Delta IV^c \cdot VB_{t-1} \cdot (1 - \alpha_i)$. De totale verborgen werkloosheid in jaar i .

(VW_i) ($i = 1968, \dots, 1979$) bedraagt nu:

$$VW_i = \sum_{t=1968}^i TVW_{t,i}$$

Zie voor een nadere toelichting: F.A.J. van den Bosch & C. Petersen, op.cit., 1979, pag. 58-60.

32. Benadrukt zij dat het hier een schatting betreft van de aanwezige restcapaciteit (luidend in manjaar) tot het verrichten van arbeid van het bestand WAO-uitkeringsgerechtigden. Gezien de mogelijkheden die artikel 21, lid 2a van de WAO biedt, leidt het geen twijfel dat

OMVANG VERBORGEN WERKLOOSHEID IN DE WAO

met de 190 000 manjaar in 1979 een groter aantal verborgen werkeloze *personen* corresponderen elk met een gedeeltelijke restcapaciteit tot het verrichten van arbeid.

33. Het niet in beschouwing nemen bij het bepalen van het werkloosheidspercentage van de uit het 'discouraged labour'-effect voortvloeiende aantal werkzoekenden, leidt eveneens tot een onderschatting.
34. Een reden dat de hier gehanteerde correctiefactor waarschijnlijk een overschatting vormt is gelegen in het feit, dat van de zijde van het ABP is medegedeeld, dat een ABP-wachttijd van 1½ tot 2 jaar de realiteit meer lijkt te benaderen.